

# İnformasiya cəmiyyətində kitabxanaların rolu və funksiyası



**İnformasiya cəmiyyəti - cəmiyyətin hər bir üzvünün, informasiya tələbatını təmin etmək və müasir informasiya texnologiyaları əsasında informasiya infrastrukturunun yaradılmasıdır. İnformasiya cəmiyyətinin qurulmasının əsas vəzifələrinə hər bir fərdin məlumat almaq, istifadə etmək hüququnun təmin edilməsi, elektron ticarət, elektron hökumət, informasiya bazarının yaradılması, mədəni irsin qorunub saxlanması və s. aiddir.**

**A**zərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Cenevrədə keçirilən informasiya cəmiyyətinin problemlərinə həsr olunmuş Ümumdünya sammitindəki çıxışı ölkəmizdə kitabxana - informasiya sahəsinin inkişafı və modernləşdirilməsi istiqamətində program əhəmiyyətli sənədə çevrilmişdir. Prezident İlham Əliyev demişdir: "Bu gün biz yeni informasiya cəmiyyəti haqqında söhbət edirik... Gənc nəsil informasiya

cəmiyyətini yaradan nəsilidir. Bizim ölkədə həm elmi potensial mövcuddur, həm də texnoloji nailiyyətlər imkan verir ki, Azərbaycan bu yöndən regionda aparıcı ölkə olsun".

Müasir dövrdə elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini və digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli ictimai istifadəsini təşkil edən kitabxanalar əhalinin bütün təbə-



qələrinə informasiya xidməti göstərən yeganə sosial instituttur. Məhz kitabxanalar vasitəsilə müxtəlif informasiya daşıyıcıları sistemli formada toplanıb mühafizə edilir, onların ödənişsiz ictimai istifadəsi təşkil olunur. Kitabxanalar milli yaddaşımızı, milli və intellektual sərvətlərimizi qoruyub saxlayır və nəsillərdən-nəsillərə ötürür.

Respublikanın paytaxtında, bütün şəhər və rayonlarında məhz onlara xas olan təkrarolunmaz və bənzərsiz materiallar (yerli qəzetlər və nəşrlər) saxlanılır ki, onları əbədi mühafizə etmək, istifadəçilərə təqdim etmək, habelə gələcək nəsillərə çatdırmaq zəruridir. Bütün bu materiallar erməni lobbisi tərəfindən Azərbaycana qarşı yönəldilən tarixi, mədəni və informasiya təcavüzünün qarşısını almaqda mühüm amildir.

Müasir dövrümüzün qlobal informasiya mühitində kitabxanaların rolu həm Avropa Şurasının, YUNESCO - nun, həm də İFLA - nın sənədlərində müxtəlif aspektlərdə şərh edilmişdir. Kitabxanalar cəmiyyətin inkişafında yaxından iştirak etməli və onu mütemadi olaraq operativ informasiya ilə təmin etməlidirlər. Təcrübə göstərir ki, informasiya ilə yüksək səviyyədə təmin olunmuş cəmiyyət inkişafa nail olaraq bəşəriyyət qarşısında duran global problemləri uğurla həll edə bilir.

XXI əsr qlobal informasiya mühiti Azərbaycanda da kitabxana işinin inkişafının yeni meyarlarının formalaşmasını və modern informasiya-

laşdırma imkanlarının təmin edilməsini və gücləndirilməsini tələb edir. Azərbaycanın müasir dövrdə davamlı inkişafını təmin etmək məqsədilə ölkənin güclü intellektual potensialı yaradılmalıdır. İnformasiya cəmiyyəti quruculuğu şəraitində ölkəmizin kitabxana - informasiya şəbəkəsi vasitəsilə əhalinin bütün təbəqələrinin müxtəlif biliklərə və informasiyaya tələbatı tam ödənilməlidir.

Müasir dövrdə kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması, zaman və məkandan asılı olmayaraq hər bir istifadəçinin və cəmiyyətin hər bir qurumunun operativ olaraq dolğun informasiya ilə təmin edilməsi kitabxanaların qarşısında duran əsas vəzifədir. Kitabxanalar bu vəzifələri yerinə yetirmək üçün informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) xidmətindən fəal istifadə etməli və vətəndaşların sorğularını yerinə yetirməlidirlər.

Elm, mədəniyyət və təhsilin informasiya təminatı məhz İKD-dən istifadə etməklə və elektron məlumat bazalarının yaradılması ilə mümkündür.

Bu gün kitabxanaların fəaliyyətini müasir dövrün tələbləri səviyyəsində təşkil üçün onların avtomatlaşmış - kitabxana informasiya sistemləri (AKİS) - məlumat bazaları və daimi sürətli İnternetlə təchiz edilməsi zəruridir. Bu kitabxananın öz resurslarını vahid, sistemli halda formalaşdırmağa və yerləşdiyi məkandan asılı olmayaraq, istənilən vaxtda bu bazada axtarış aparmağa imkan verir. Kitabxana AKİS-ler vasitəsi ilə öz resurslarını dünya informasiya məkanına çıxarır və oxucuların sorğularına çoxşəxsi cavab verir. Bəzən verilən sorğuya dair nəşrin fondada olmaması və ya sorğuya hərtərəfli və daha ətraflı cavab vermək lazım gəlir. Bu zaman internetin xidmətindən istifadə etmək daha faydalıdır. Həmçinin İnternet kitabxanalarla beynəlxalq əlaqələrin qurulması, beynəlxalq kitabxanalararası abonentin aparılması işi üçün çox dəyərli informasiya vasitəsidir. Kitabxanalar bəzi nəşrləri ala bilmir, bu nəşrlərin surətlərini və bu nəşrlər haqqında informasiyanı internet vasitəsilə ala bilərlər.

Azərbaycanın qabaqcıl kitabxanaları artıq İnternetə öz resurslarını çıxarıblar. Onlardan AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası [www.csl-az.com](http://www.csl-az.com), Prezident Kitabxanası-[www.preslib.az](http://www.preslib.az), M.F.Axundov adına Milli Kitabxana-[www.anl.az](http://www.anl.az), C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası-<http://ryl.az.iatp.net>, F.Kəçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası-[www.clb.az](http://www.clb.az), Rəbiyyə Nazirliyinin Kitabxanası-[www.kitab.rabita.az](http://www.kitab.rabita.az), Bakı Dövlət Universitetinin kitabxanası -[www.bsu.az/lib](http://www.bsu.az/lib), Tibb Universitetinin kitabxanası-[www.medlib.aznet.org](http://www.medlib.aznet.org) veb saytları fəaliyyət göstərir.

Kitabxanaları informasilaşmış cəmiyyətin mühüm tərkib hissəsinə çevirmək üçün aşağıdakı metodların tətbiqi zəruridir:

- Oxucuların tələbatının öyrənilməsi və təhlil edilməsi, kitabxanada mütaliə və oxucu probleminin həlli;

- Kitabxanalarda innovasiya və know-how texnologiyalarının tətbiqi, dünya kitabxanalarında tətbiq edilən müasir iş metodlarından istifadə edilməsi;

- Cəmiyyəti narahat edən aktual problemlərin izah edilməsində kitabxanaların fəaliyyətinin gücləndirilməsi ("Elmi yeniliklər, kəşf və ixtiralar", "Quş qripi", "Turizm resursları", "Ekologiya", "Narkomaniya", "QİÇS-AİDS" və s.);

- Kitabxanaların Veb saytlarının yaradılması, orada Elektron kitabxana və Elektron kataloqların yerləşdirilməsi;

- Kitabxana-oxucu arasında qarşılıqlı ünsiyyətin yaradılması məqsədi ilə İnternet-forumların, virtual konfransların təşkili;

- Kitabxanalarda yeni standartlara uyğun tərtibat işlərinin aparılması və s.

Bu gün kitabxanalar öz işlərini daha effektiv qurmaq üçün müxtəlif sorğular və monitorinqlər keçirməli və bununla da gələcək iş prinsiplərini, perspektivlərini müəyyən etməlidirlər. Sorğu və monitorinqlərdə aşağıdakılar təhlil edilməlidir:

- Bu gün hansı bilik və informasiyaya (məzmununa, formasına və mənbələrinə görə) güclü tələbat var?

- Hansı bilik və informasiyaya sabah tələbat yaranacaqdır?

- Ölkənin və ayrıca bir ərazinin əhalisi mədəniyyətə necə baxır?

- Hansı bilik sahələri daha dinamikdir və hansı sahələrdə durğunluq yaranmaqdadır?

Cəmiyyətdə informasiya resurslarının həcmi və onlara tələbat artıqca kitabxanalara da ehtiyac artacaqdır.

Kitabxanalar həmçinin xalqın tarixini, milli yaddaşını, mədəniyyətini, mədəni irsini yaşadan, təbliğ edən və gələcək nəsillərə çatdıran sosial instituttur. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev demişdir: "Hər bir xalqın mədəniyyəti həmişə onu yüksəldir, bütün dünyada tanıdır, mədəniyyəti zənginləşdirir".

● Samir ABBASOV,  
AMEA-nın Mərkəzi Elmi  
Kitabxanasının aspirantı,  
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi  
Kitabxana işi sektorunun məsləhətçisi

## Ədəbiyyat

1. A.Əliyeva-Kəngərli. Müasir Azərbaycanda elmin informasiya təminatı və kitabxanalar. Bakı, "Elm" NPM, 2007, 394 s.
2. Kitabxanalar biliklər cəmiyyətində. -B., 2006.- 516 s.
3. Azərbaycan kitabxanaları modernləşmə yolları axtarışında: Tərtibçi - müəllif Məmmədova L.A. - Bakı, "Təhsil" NPM, 2003.- 56 s.
4. Р.М.Алигулиев, С.В.Кондратьев. Моделирование электронных научных коллекций. Баку: Изд. "Информация технологий", 2006, 156с.
5. Heydər Əliyev və Mədəniyyət. 3 cildə (III cild) Bakı, "Nurlar" NPM, 2008, 536 səh. Foto şəkilli.